

Al-faqih Abu Zakariyo Yahyo ibn Sharaf an-Navaviy

Al-Azkor **min kalami sayyidil abror** *(Yaxshilar sayyidining kalomidan zikrlar)*

Tarjimon
Anvar Ahmad

«Movarounnahr»
Toshkent

© "MUTARJIM" 2003y.

Muallif va uning ushbu asari haqida

Imom, hofiz, faqih, muhaddis Yahyo ibn Sharofiddin ibn Murriy ibn Hasan al-Hizomiy al-Huvroniy an-Navaviy ash-Shofe'iy Islom olamining mo'tabar olimlaridan sanaladi. Kunyalari – Abu Zakariyo, laqablari Muhiddin. Ammo Allohga tavozu' qilib, Muhiddin deb laqablanishni karih ko'rganlar. Chunki din doimiy hayot va sobit bo'lgan narsadir, tiriltiruvchi kishiga muhtoj emasdir, deb aytardilar. («Muhiddin» – dinni tiriltiruvchi degan ma'noni anglatadi.) Lahmiy u zot haqida: «Meni Muhiddin deb ataydiganlarni do'st tutmayman, deb aytdilar», deydilar.

Imom Navaviy hijratning 631 yili muharram oyida Damashqdagi Navo shahrida dunyoga keldilar. Yoshliklaridayoq Qur'onni yod oldilar. O'n to'qqizga kirganlarida otalari Damashqqa olib bordilar va «Ravohiya» madrasasiga joylashtirdilar. Maqsad ilm tahsilini yanada kuchaytirish edi. Bu yerda Ishaq ibn Ahmad ibn Usmon Mag'ribiy al-Maqdisiydan fiqhni ta'lim oldilar, Sheroziyning «Muhazzab» nomli kitoblarini o'qib chiqdilar. Ishaq ibn Ahmad u zotning fiqh ilmidagi birinchi ustozlari bo'ldi. Navaviy hazratlari har kuni 12 xil dars bilan mashg'ul edilar. Orada tib bilan ham mashg'ul bo'lishga qasd qildilar. Lekin Alloh taolo u zotni bu ilmdan burib qo'ydi. Balki Damashqdagi «Dorul hadis al-Ashrafiya»da dars berishni nasib qildi. Bu hodisa hijratning 665 yili ro'y berdi.

Imom Navaviy hazratlari nihoyatda taqvodor, zohid, par-hezli kishi edilar. Biror soatlarini Alloh toatidan boshqa ishga sarf qilmasdilar. Kechalarini ibodat va kitob tasnif etish bilan o'tkazardilar. Haq u kishi uchun hamma narsadan ustun edi. Podshoh Zohir Bibris bilan bo'lib o'tgan hodisa u zotning xulqlaridagi ana shu qirrani ochadi. Malik Zohir bir fatvoga imzo chekish uchun u zotni chaqirtirdi. Imom hazratlari boshlariga kichikkina salla o'rab bordilar. Sallalariga qarab, mensimasdan: «Ey shayx! Bu fatvoga imzo chek», dedi. Ammo Imom bosh tortdilar. Podshoh g'azab bilan: «Nima uchun?» deb so'radi. Shunda Shayx hazratlari: «Bu fatvoda og'irlik keltiruvchi zulm bor», dedilar. Podshoh yanada g'azablanib: «Uni hamma vazifalaridan bo'shatinglar», deb amr qildi. Ayonlar esa: «Unda hech qanaqa vazifa yo'q», deb javob berishdi. So'ng podshoh qatl qilishni qasd qildi. Lekin unga Alloh niyatini amalga oshirishga jur'at bermadi. «Nega o'ldirmadingiz, bunaqa vaziyat boshqa bo'lmaydi», deyishganida, podshoh: «Allohga qasamki, uning vajohati meni qo'rqitib yubordi», deb javob berdi.